

5 Språkvalg på skilt forteller

Kaisa Rautio Helander, 1. amanuensis, PhD, Samisk høgskole, Kautokeino

Yngve Johansen, prosjektleder, Samisk høgskole, Kautokeino

Sammendrag

I denne artikkelen drøftes hvordan rettighetene for samisk språk i Norge gjennomføres på en offentlig arena, nemlig i forhold til valg av språk på trafikkskilt. Som analyseområde er valgt de seks kommunene som i 1992 ble med i forvaltningsområdet for samisk språk. Formålet i artikkelen er å analysere, hvordan samelovens språkregler og stedsnavnloven er tatt hensyn til i den offentlige skiltingen. Analysen viser at selv om samelovens språkregler og stedsnavnloven har vært i kraft allerede over 20 år, er ikke disse lovene tatt hensyn til systematisk på offentlige trafikkskilt i de seks kommunene i forvaltningsområdet for samisk språk.

Det samiske språket eller samiske termer er meget sporadisk tatt hensyn til på trafikkskilt. Veimyndighetene mangler retningslinjer i den såkalte skiltnormalen, på hvilken måte samelovens språkregler skal tas hensyn til på trafikkskilt. Den offentlige bruken av samiske stedsnavn er regulert i henhold til stedsnavnloven. Analysen viser at samiske stedsnavn ennå ikke brukes systematisk på trafikkskilt.

Det er også kommunenes plikt å se til at lovene blir fulgt, at samelovens språkregler følges bl.a. i forbindelse termbruk på trafikkskilt og at samiske stedsnavn tas i offentlig bruk i henhold til bestemmelsene i stedsnavnloven.

Bruk av to- og flerspråklige termer og stedsnavn på trafikkskilt har også økonomiske konsekvenser. Når man i Norge har gjeldende språklover, bør sentrale myndigheter garantere for økonomiske rammer til å gjennomføre lovpålagte oppgaver.

I Norge har man en god språkpolitikk som tar hensyn også til samenes språklige rettigheter. Problemet er likevel at en helhetlig språkpolitikk ennå ikke er godt nok implementert på lokalt plan. Både samelovens språkregler og stedsnavnloven har begge vært i kraft i over 20 år, men offentlige organer både på lokalt og regionalt nivå synes fremdeles å mangle gode rutiner for oppfølging av lovene i praktisk virksomhet.

5.1 Innledning og mål

I denne artikkelen drøftes hvordan rettighetene for samisk språk i Norge gjennomføres på en offentlig arena, nemlig i forhold til valg av språk på trafikkskilt. Hovedsaken i artikkelen er å analysere, hvordan samelovens språkregler og stedsnavnloven er tatt hensyn til i den offentlige skiltingen. Som analyseområde er valgt de kommunene som i 1992 ble med i forvaltningsområdet for samisk språk, dvs. følgende kommuner fra Finnmark fylke: Kautokeino, Karasjok, Porsanger, Tana og Nesseby, og fra Troms fylke Kåfjord kommune. I disse seks kommunene har samisk språk vært offentlig språk i over 20 år. Derfor kan undersøkelsen om skiltsituasjonen nettopp i disse kommunene gi viktig informasjon om tidsperspektiv for oppfyllelse av språklige rettigheter i henhold til samelovens språkregler og stedsnavnloven i det samiske området i Norge.

Grunnlaget for analysen er veiskilt som viser situasjonen før november 2012 (og i Nesseby kommune, mellom strekningen Karlebotn – Varangerbotn før mars 2013). Endringer etter dette er ikke med i materialet. I analysen er det valgt trafikkskilt av typen veiskilt og opplysningstavler. Bildene fra Finnmark er tatt av Yngve Johansen og Ramona Pedersen og Leif Ivar Nilsen har fotografert skiltene i Kåfjord kommune. Kaisa Rautio Helander har i 2007 tatt bilde 10, som ikke hører til forskningsområdet skilt. Yngve Johansen har laget tabeller og den vedlagde bildesamlingen av skilt. Kaisa Rautio Helander har skrevet analysen i artikkelen.

Formålet er å drøfte med en kvantitativ analyse, i hvilken grad samisk språk og samiske stedsnavn er tatt hensyn til i skiltingen, som Statens veivesen er ansvarlig for. I denne analysen drøftes ikke skilting som kommunene er ansvarlige for, som f.eks. kommunale veier eller kommunale institusjoner. Utgangspunkt for analysen er de fysiske trafikkskiltene og språkvalget i skiltingen. I denne sammenhengen legges det ikke vekt på hvilke type steder som opprinnelig har vært skiltet eller ikke. Et slik perspektiv er også interessant, fordi det kan gi informasjon om hvilke organer som bestemmer hvilke lokaliteter blir skiltet og i henhold til hvilke kriterier (se Trafikkskilt 2012a, 24; jfr. Helander 2008, 107, 196–198). I denne analysen har det ikke vært mulig å legge vekt på å undersøke dette perspektivet. I kapittel 5.3 drøftes nærmere hvilke skiltgrupper som er med i analysen. Bilder av trafikkskilt i analysen finnes i vedlegget. Når det i teksten henvises til stedsnavn eller termer på skilt, finner man skiltene i vedlegget.

5.2 Samisk som offentlig språk i Norge

Bruk av samisk språk i forhold til skilting forholder seg til tre lover som berører samisk språk og samiske stedsnavn, nemlig Samelovens språkregler, stedsnavnsloven og kommuneloven. Samelovens språkregler angår bruk av det samiske språket som et offentlig språk. Den offentlige bruken av stedsnavn er

regulert i stedsnavnsloven, mens kommunens offisielle tospråklige navn vedtas i henhold til reglene i kommuneloven.

Ifølge Shohamy (2006, 51) er språkpolitikk manifestering eller synliggjøring av intensjoner, men som oftest er det ikke knyttet så stor oppmerksomhet til hvordan denne politikken i praksis utøves og implementeres. Hun gjør også oppmerksom på at selv om de politiske målene er tydelige, garanterer det ikke at språkpolitikken alltid blir oppfylt i praksis. Språkbruk kan noen ganger være i strid med den vedtatte politikken. Drøftingen av offentlig veiskilting gir informasjon om hvordan språkpolitikk angående det samiske språket i Norge er oppfylt i praksis. En kvantitativ gjennomgang av språkvalg på veiskilt viser i hvilken grad samisk er akseptert som offentlig språk i det språklige landskapet.

Før vi presenterer en grundigere analyse av veiskilt i de seks kommunene i forvaltningsområdet for samisk språk, drøftes kort lovgrunlaget for bruk av samisk språk og samiske stedsnavn på trafikkskilt.

5.2.1 Samelovens språkregler

Loven om Sametinget og andre samiske rettigheter (den såkalte sameloven) trådte i kraft 1989. I Samelovens språkregler er nedfelt språklige rettigheter til den samiske befolkning spesielt i de kommunene, som er definert som forvaltningsområdet for samisk språk. Språkreglene trådte i kraft i 1992. Samisk forvaltningsområde er etter hvert utvidet og utgjør i 2013 ti kommuner, både i nord-, lule- og sørsamiske områder (se nærmere Sametingsmelding 2012; FOR 2005).

Ifølge § 1-5 i sameloven er samisk og norsk likeverdige språk i det samiske forvaltningsområdet. Ifølge § 3-2 i samelovens språkregler

skal kunngjøringer fra offentlige organ som særlig retter seg mot hele eller deler av befolkningen i forvaltningsområdet, skje både på samisk og norsk. (Sameloven 2008)

Offentlig veiskilting anses som sentral kunngjøring som retter seg mot befolkningen i forvaltningsområdet. Derfor undersøker vi hvorvidt samelovens språkregler er tatt hensyn til ved skiltingen og om det samiske språket er likestilt med norsk på offentlige skilt.

Drøftingen av språkbruk på offentlige veiskilt tar utgangspunkt i to forhold: på den ene side kan man undersøke, hvilke stedsnavn og hvilket språk som benyttes på skilt og på den andre side om samiskspråklig terminologi er godtatt på offentlige skilt på lik linje med norsk. Skilt som Statens vegvesen kaller ikke-geografiske skilt, serviceskilt og opplysningstavler er typiske skilt som kan inneholde språklige termer. Språkbruken på slike skilt hører derfor også inn under samelovens språkregler.

Bilde 1. Eksempler på sk. ikke-geografiske skilt, som viser at noen ganger er samiske termer tatt med, men ikke alltid. Bildene til venstre og i midten er fra Kautokeino og skiltene til høyre fra Nesseby kommune.

Bilde 2. Eksempler på serviceskilt, hvor samisk term noen ganger er godtatt parallelt med den norske termen, men ikke alltid. Til venstre er et eksempel fra Porsanger, i midten fra Nesseby og til høyre fra Karasjok. Bruken av stedsnavn på serviceskilt reguleres etter reglene i stedsnavnloven.

5.2.2 Samiske stedsnavn og stedsnavnloven

I tillegg til samelovens språkregler har vi i Norge også stedsnavnloven som trådte i kraft 1991 (Stadnamnlova 1990). Norge er det eneste landet i Norden som har en stedsnavnlov. Det er viktig å legge merke til at denne loven gjelder for hele landet. Med grunnlag i denne loven har samiske stedsnavn lovbeskyttelse ikke bare i det samiske forvaltningsområdet, men alle steder der samiske stedsnavn er i bruk (jf. stedsnavnloven § 9-2). I det samiske forvaltningsområdet har samiske stedsnavn dobbelt lovvern, fordi både samelovens språkregler og stedsnavnloven lovbeskytter bruk av samiske stedsnavn i det offentlige.

Ifølge stedsnavnlovens § 9-2 skal:

samiske og kvenske stadnamn som blir nytta blant folk som bur fast på eller har næringsmessig tilknytning til staden, til vanleg brukast av det offentlege t.d. på kart, skilt, i register saman med eventuelt norsk namn.

Ifølge § 7-3 i forskrifter til stedsnavnloven skal «i forvaltningsområdet for samisk språk rekkjefølgja vere samisk, norsk, kvensk». I vegmyndighetenes egne retningslinjer, i den såkalte skiltnormalen er denne rekkefølgen gjentatt som hovedregel i forvaltningsområdet for samisk språk (se f.eks. Trafikkskilt 2012a, 57).

Når man drøfter navnebruk på skilt og om samiske navn er akseptert på veiskilt, er det også relevant å huske på, at stedsnavnene i undersøkelsesområdet noen ganger er i bruk enten på et, to eller tre språk.

Hvis et sted har navn bare på samisk, skal dette navnet brukes uten oversetting eller tilpasning. Ifølge forskrifter § 6 til stedsnavnloven står det følgende: «Når eit namneobjekt har berre eit samisk namn, eit kvensk namn eller eit norsk namn, skal dette namnet brukast utan omsetjing eller tilpassingar.» I praksis betyr det, at hvis et veiskilt bare har samisk navn, så mangler ikke norsk navn, fordi stedet ikke har et norsk navn.

Bilde 3. Eksempler på samiske stedsnavn i Karasjok, Kautokeino og Tana. Disse stedene har ingen parallelle norske eller kvenske navn. Skiltene er satt opp etter stedsnavnlovens forskrifter § 6.

På den annen side når et veiskilt bare har et norsk navn, er dette navnet nødvendigvis ikke det eneste navnet stedet har, men i mange tilfeller er det samiske navnet ennå ikke godkjent som parallellnavn på skiltet.

Bilde 4. Norske navn i Nesseby, Kåfjord og Porsanger. *Nyborg* heter på samisk *Rovvejohka*, *Skardalen* er *Skárfvággi* og *Stabbursnes* er *Rávttosnjárga*.

Før stedsnavnloven trådte i kraft, ble grender i samiske områder skiltet bare med norske navn. Dette forholdet har en historisk, navnepolitisk bakgrunn, men i denne sammenhengen er det ikke mulig å drøfte dette nærmere (se jf. Helander 2008, 2009a, 2009b; 2013a; 2013b). Denne språkpolitikken påvirker fortsatt valg av språk på veiskilt, som den kvantitative analysen i kapittel 5.4 viser.

I følge stedsnavnlovens § 9-1, skal offentlige organer benytte stedsnavnenes godkjente eller vedtatte skrivemåter. Hvis noen stedsnavn ikke tidligere har fått fastsatt en godkjent skrivemåte for offentlig bruk, skal det etter reglene i stedsnavnloven først vedtas en skrivemåte og den vedtatte skrivemåte skal benyttes i offentlig sammenheng. Fremdeles er situasjonen den i de fleste kommuner i det samiske området, at kommunene må behandle navnesaker, slik at skrivemåter for grende- og bygdenavn på samisk blir vedtatt av kommunen. Derfor er det ofte slik, at hvis navnet på en grend eller bygd er skrevet på norsk på skiltet, har kommunen nødvendigvis ikke ennå vedtatt skrivemåten på det samiske grendenavnet. Navnene på bilde 4, *Nyborg* og *Skardalen*, er eksempler på at kommunene ikke har vedtatt

den samiske skrivemåten *Rovvejohka* og *Skárfvággi* på grendene, selv om navnesakene er sendt til kommunene i henhold til stedsnavnloven.

På den annen side kan det være at kommunen allerede har vedtatt den samiske skrivemåten på grendenavnet, men Statens veivesen har ikke tatt dette til etterretning ved skilting. Et slikt eksempel er navnet *Stabbursnes* på bilde 4, der navnet *Rávttošnjárga* er vedtatt av Porsanger kommune som parallelt samisk navn allerede i 1993. Det er 20 år siden navnevedtaket ble fattet, men det samiske parallellnavnet er fortsatt ikke tatt hensyn til i skiltingen (Helander 2013a).

Det fins et sentralt stedsnavnregister (SSR) i Norge, som er opprettet etter kravene i stedsnavnloven (jf. stedsnavnloven § 12). I dette registret finner man godkjente og vedtatte skrivemåter av stedsnavn. SSR er åpen for alle brukere (se <http://www.statkart.no/Kart/Stedsnavn/Sentralt-stadnamnregister-SSR/>). Formålet med stedsnavnregistret er at alle offentlige organer og andre som skal bruke godkjente og vedtatte navneformer, skal undersøke stedsnavn i registret og bruke navn i tråd med stedsnavnloven. I denne artikkelen er status på vedtak av navn undersøkt nettopp i SSR-registret.

5.2.3 Kommuneloven og to- og trespråklige navn på kommuner

I forvaltningsområdet for samisk språk har kommuner offentlige kommunenavn på to språk og i Porsanger kommune er kommunenavnet på tre språk.

Bilde 5. I forvaltningsområdet for samisk språk er de offisielle kommunenavnene på to eller tre språk.

Kommunenavnet vedtas ikke i henhold til reglene i stedsnavnsloven, men på grunnlag av kommuneloven (Kommuneloven 1992). Ifølge § 3-3 i kommuneloven avgjøres endring i en kommunes navn av Kongen. I praksis har Kommunaldepartementet vedtatt to- og trespråklige kommunenavn. Før navnene på kommunen vedtas skal uttalelser innhentes fra den eller de berørte kommunene. Offentlig bruk av kommunenavn reguleres av samelovens språkregler (jf. også Helander 2001).

5.2.4 Veimyndighetenes retningslinjer: skiltnormalen

I tillegg til stedsnavnloven og språklover reguleres språkbruk på trafikkskilt av veiloven og dens forskrifter. Med hjemmel i skiltforskriften er det samlet tekniske bestemmelser og retningslinjer i skiltnormalen. Den fastsettes av Vegdirektoratet. Bestemmelsene skal følges av alle skiltmyndigheter, også kommunene og politiet (Trafikkskilt 2012a, 3).

I denne sammenhengen drøfter vi kort hvilke retningslinjer som fins i skiltnormalen angående samisk språk og samiske stedsnavn. Klare instruksjoner på hvilken måten samelovens språkregler må tas hensyn til spesielt ved trafikkskilt, som inneholder språklige termer eller informasjon, mangler i veiloven og retningslinjene. I de generelle bestemmelsene i skiltnormalen drøftes språkbruk på skiltene, men det legges vekt på bruken av bokmål og nynorsk (Trafikkskilt 2012b, 37–38). Tospråklig termbruk på grunnlag av samelovens språkregler i kommunene i forvaltningsområdet for samisk språk er ikke nevnt i skiltnormalen.

Bruk av flerspråklige stedsnavn er nevnt i veimyndighetenes bestemmelser. Det gis klare regler og begrensninger for bruk av flerspråklige stedsnavn. Bestemmelsene er basert på stedsnavnloven (Trafikkskilt 2012a, 54–57). Ifølge skiltnormalen kan det benyttes tre språk på stedsnavnskilt, men det bør ikke benyttes mer enn to språk på orienteringstavler, vegvisere og avstandsskilt. (Trafikkskilt 2012a, 57).

Ifølge § 7-4 i forskrifter til stedsnavnloven heter det: “Der det av praktiske årsaker er særskilt vanskeleg å bruke fleire namn, skal det ved valet mellom norsk, samisk og kvensk leggjast vekt på kva for eit namn som har lengst tradisjon og er best kjent på staden.” Språkvalgprinsippet i forskriftene er også nevnt i skiltnormalen, men presiseringen “av praktiske årsaker er *særskilt vanskeleg*” i § 7-4 i forskriftene, er ikke nevnt i skiltnormalen. Der er det endret til: Når det er *nødvendig* å velge mellom norsk, samisk og kvensk navn, skal det legges vekt på hvilket navn som har lengst tradisjon og er best kjent på stedet. (Trafikkskilt 2012a, 57). Denne regelen er derfor klart svakere enn det som er regelen i § 7-4 i forskrifter til stedsnavnloven.

I skiltnormalen er det også tatt hensyn til § 7 fjerde ledd i forskrifter til stedsnavnloven. Ifølge denne paragrafen behøver det norske navnet ikke være med dersom det er en fornorsket form av det samiske eller kvenske navnet, skiller seg lite fra det, og ikke er i vanlig bruk i den norske formen, f.eks. norsk *Skaidi* av samisk *Skáidi*. Innarbeidede norske navn, som f.eks. *Kautokeino* og *Karasjok*, kan ikke velges bort.

Det fins også regler om mengden og rekkefølgen av navnene i skiltnormalen (Trafikkskilt 2012a, 57). I områder med flerspråklig skilting og hvor det er fastsatt både fjern- og regionalmål, bør vanligvis bare ett av disse målene benyttes. På skilt der det blir brukt mer enn ett navn, skal vedtaksmyndigheten fastsette rekkefølgen

av navnene. Ved fastsetting av rekkefølgen skal en ta hensyn til språkbruken på stedet. I forvaltningsområdet for samisk språk skal rekkefølgen være samisk – norsk – kvensk. Regelen angående rekkefølgen av navnene følger § 7-3 i forskrifter til stedsnavnloven.

Det er verdt å legge merke til at det ikke nevnes i skiltnormalen at flerspråklig stedsnavnbruk gjelder ikke bare kommuner i forvaltningsområdet for samisk språk, men at dette gjelder også andre områder, der navnebruken oppfyller kriteriene i § 9-2 i stedsnavnloven (jf. også kapittel 5.2.2).

5.3 Kategorisering av veiskilt i følge Statens vegvesens instruksjer

I den kvantitative analysen av trafikkskilt undersøker vi på hvilke skilt og på hvor mange skilt samisk språk og samiske stedsnavn er benyttet. Klassifiseringen av skilt bygger på Statens vegvesens interne retningslinjer (Trafikkskilt 2012a og b). Nedenfor forklares kort klassifiseringen som analysen er basert på.

En annen tilnæringsmetode ville være å analysere, hvilke samiske termer og stedsnavn som benyttes, og hvor mange ganger hver term og hvert navn er brukt i skiltingen. Denne tilnæringsmåten ville kreve en mer omfattende undersøkelse enn hva som er mulig i denne sammenheng. Figur 5.1 i kapittel 5.4.9 viser et eksempel på kvantitativ analyse som er basert på kombinasjon av stedsnavn og forskjellige skilttyper.

I skiltgruppen ikke-geografiske skilt, er analysen begrenset til å berøre termbruk. Bruken av stedsnavn analyseres ikke i denne gruppen. I serviceskilt-gruppen er tabellene differensiert slik, at bruk av stedsnavn og språklige termer analyseres hver for seg. Skilt som viser til private bedrifter, er ikke tatt med i analysen fordi navn på bedrifter velges av private rettssubjekter. Et slikt term- og navnevalg reguleres ikke med språk- eller stedsnavnloven.

Skiltene blir analysert på bakgrunn av følgende inndeling, og en kort beskrivelse av de ulike skiltgruppene nevnes her:

Grenseskilt: Riksgrenseskilt, fylkesgrenseskilt og kommunalgrenseskilt. Både fylkes- og kommunegrenseskilt er dypblå, med hvit skrift og fylkes- eller kommunevåpen.

Tunellnavneskilt: Skiltene er dypblå, med hvit skrift og tunellsymbol.

Vanlige stedsnavnsskilt: Skiltene er dypblå, med hvit skrift.

Veivisningsskilt: Skiltene er gule, med svart skrift. I veimyndighetenes klassifiseringssystem inneholder veivisningsskilt flere undergrupper. I denne analysen er veivisningsskilt analysert som en gruppe.

Avstandsskilt: Skiltene er gule med svart skrift og angir avstanden til utvalgte, ofte større steder eller hierarkisk slik, at fjernt sted angis øverst og nærlokalitet under.

Serviceskilt: Skiltene er blå med hvit skrift. Serviceskiltene kan også ha symboler, som er svarte på hvit bunn. I denne analysen kan serviceskilt både ha stedsnavn og en term. Skilt for nasjonale turiststier er også med i denne gruppen.

Ikke-geografiske skilt: Skiltene er hvite og teksten svart. Ikke-geografiske skilt kan også opplyse om avstand. Disse skiltene kan ha termer, stedsnavn og bedriftsnavn. I analysen er valgt skilt, som inneholder språklige termer.

Opplysningstavle: Skiltene eller tavlene opplyser eller er påminnelser til trafikantene om f.eks. lysbruk, militærområder, grenseopplysninger eller brøytetider. Skiltene er vanligvis blå med hvit tekst, men kan også være røde med svart tekst.

5.4 Skiltspråk – analyse av språkvalg på veiskilt

5.4.1 Skilt på administrative grenser: riks-, fylkes- og kommunegrenseskilt

I analysen drøfter vi tre typer grenseskilt: riks-, fylkes- og kommunegrenseskilt. I kommunene som er med i analysen, er det til sammen 5 skilt som viser til riksgrensen. På alle skilt er rikets navn bare på norsk.

For riksgrenseskiltene i undersøkelsesområdet er det typisk, at skiltene ikke er enhetlige. I Kautokeino kommune er det et blått-hvitt skilt som ligner på fylkes- og kommunegrenseskilt og to skilt som ligner på vanlige stedsnavnskilt. I Karasjok kommune er det to gult-svart skilt. I Tana kommune er det to grenseoverganger, men det mangler riksgrenseskilt på disse stedene.

Ifølge skiltnormalen skal riksgrenseskiltet gjengi riksvåpenet og to navneformer – bokmål og nynorsk eller bokmål og samisk. (Trafikkskilt 2012c, 96).

Bilde 6. Riksgrenseskilt i Kautokeino kommune. Navnet er både på bokmål og nynorsk, mens det samiske navnet *Norga* ikke er akseptert.

Utformingen av riksgrenseskiltet i Kautokeino kommune på bilde 6 følger retningslinjene i skiltnormalen. Likevel følger ikke navnevalget rådet i skiltnormalen, fordi riksnavnet ikke er skrevet på samisk men på nynorsk. I forskningsområdets andre riksgrenseskilt er riksnavnet skrevet bare på bokmål. Det er således inkonsekvens både i utformingen og navnebruk på analyseområdets riksgrenseskilt.

I undersøkelsesområdet er det fylkesgrenseskilt i tre kommuner. Alle skiltene ligger ved grensepassering fra Finland til Norge. I denne analysen hører også Kåfjord kommune i Troms fylke med, men det fins ikke fylkesgrense i denne kommunen. Derfor er ikke Troms fylkes grenseskilt med i analysen.

Tabell 5.1 Fylkesgrenseskilt

	Norsk	
	N	Andel
Guovdageainnu suohkan/Kautokeino kommune	1	1/1
Kárášjoga gielda/ Karasjok kommune	1	1/1
Deanu gielda/Tana kommune	2	2/2

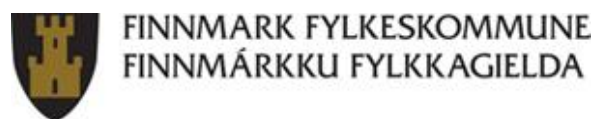
Totalt er det fire skilt som viser til Finnmark fylke. På alle skiltene er fylkesnavnet skrevet bare på norsk, og det samiske parallellnavnet på fylket er ikke tatt med.

Bilde 7. Navnet på Finnmark fylke er bare på norsk på fylkesgrenseskiltene i kommuner som er med i analysen

Etter samelovens språkregler hører de fire nordligste fylkeskommunene, Finnmark, Troms, Nordland og Nord-Trøndelag under forvaltningsområdet for samisk språk (FAK 2013). Verd å merke seg er at Finnmark fylkeskommune benytter parallelle navn på f.eks. sin logo, brevpapir og fylkeskommunens hjemmeside på internett som bilde 8 viser. På trafikkskilt er ikke det samiske parallellnavnet på fylket tatt hensyn til.

Bilde 8. Navn på Finnmark fylkeskommune på to språk

Den tredje skiltgruppen for administrative grenser, som er med i analysen, er kommunegrenseskilt.

Tabell 5.2 Kommunegrenseskilt

	Samisk/ norsk		Norsk/ samisk/ kvensk		Norsk	
	N	Andel	N	Andel	N	Andel
Gáivuona suohkan/ Kåfjord kommune	2	2/2				
Guovdageainnu suohkan/ Kautokeino kommune	3	3/3				
Karášjoga gielda/ Karásjok kommune	4	4/4				
Porsáŋggu gielda/ Porsanger kommune/ Porsangin komuuni			3	3/6	3	3/6
Deanu gielda/ Tana Kommune	5	5/6			1	1/6
Unjárgga gielda/ Nesseby kommune	4	4/4				
Totalt	18	18/25	3	3/25	4	4/25

I undersøkelsesområdet er det til sammen 25 kommunegrenseskilt, og 18 av skiltene er på to språk, tre skilt er på tre språk og på fire skilt er kommunenavnet skrevet bare på norsk.

Porsanger kommune er den eneste av de seks kommunene som har kommunenavn offisielt på tre språk (se bilde 5). Allikevel fordeler kommunegrenseskiltene i Porsanger seg slik, at halvparten (3/6) av skiltene er på tre språk og de andre tre (3/6) skiltene har kommunenavn bare på norsk. Porsanger kommune er også den eneste av disse kommunene som har det norske kommunenavnet øverst. I de andre kommunene er det samiske kommunenavnet øverst. Praksisen med samisk navn øverst følger reglene i stedsnavnlovens forskrifter § 7-3, der det står at rekkefølgen av navnene i forvaltningsområdet for samisk språk skal være: samisk, norsk og kvensk. Ifølge skiltnormalen bør denne rekkefølgen brukes (Trafikkskilt 2012a, 57).

I Kåfjord, Kautokeino, Karasjok og Nesseby er alle kommunegrenseskilt på to språk, slik at kommunenes offentlige tospråklige navn er tatt hensyn til på disse skiltene. Kommunenes offisielle navn er også skiltet i forhold til rekkefølgen av navnene slik som nevnt i forskrifter § 7-3, med det samiske navnet øverst. Tana kommune har seks kommunegrenseskilt, og fem av disse (5/6) har samisk og norsk kommunenavn, mens et skilt fortsatt bare har norsk kommunenavn.

5.4.2 Tunellnavneskilt

I undersøkelsesområdet er det både i Kåfjord og Porsanger to tunneller. Disse stedene har til sammen fire skilt.

Tabell 5.3 Tunellnavneskilt

	Samisk/ norsk		Norsk	
	N	Andel	N	Andel
Gáivuona suohkan/Kåfjord kommune	4	4/4		
Porsáŋggu gielda/ Porsanger kommune/ Porsangin komuuni			4	4/4

Fordelingen av tunellnavnene er slik at begge tunellene i Kåfjord har navn på to språk, men i Porsanger har begge tunellene bare norsk navn. Halvparten (4/8 eller 50 %) av tunellnavneskiltene følger dermed samelovens språkregler og stedsnavnloven. Den andre halvdel, som er satt opp i Porsanger kommune gjør ikke det.

5.4.3 Vanlige stedsnavnskilt

Under kategorien vanlige stedsnavnskilt er den største gruppen skilt som viser til grender eller bygder. I tillegg er i kategorien vanlige stedsnavnskilt også skilt, som viser til f.eks. naturlokaliteter som elver og fjellområder eller artefakter som f.eks. bruer.

Bilde 9. Vanlige stedsnavnskilt i Nesseby, Karasjok og Tana. Til venstre er parallelle bygdenavn, i midten et elvenavn og til høyre parallelle navn på en bru.

Ifølge opplysninger fra veimyndigheter hører også skilt med f.eks. informasjon om hvor mange meter over havet lokaliteten ligger, til kategorien vanlige stedsnavnskilt. Derfor er stedsnavn på slike skilt regnet med i denne gruppen. I Tana kommune er et skilt med informasjon *Riksgrense Finland 300 m*. Dette skiltet ligner på serviceskilt og opplysningstavler, men ifølge opplysninger fra veimyndighetene hører dette skiltet også til vanlige stedsnavnskilt. Derfor er riksnavnet *Finland* regnet med i tabellen 5.4.

Tabell 5.4 Vanlige stedsnavnskilt

	Samisk		Samisk/ norsk		Norsk/ samisk/ kvensk		Norsk	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Gáivuona suohkan/ Kåfjord kommune			1	8			11	92
Guovdageainnu suohkan/ Kautokeino kommune	20	91	2	9				
Kárášjoga gielda/ Karasjok kommune	9	69	4	31				
Porsáŋggu gielda/ Porsanger kommune/ Porsangin komuuni	1	4			16	55	12	41
Deanu gielda/ Tana Kommune	27	46	12	20			20	34
Unjárgga gielda/ Nesseby kommune			13	87			2	13
Totalt	57	38	32	21	16	11	45	30

Tall i denne tabellen viser hvor mange vanlige stedsnavnskilt det totalt er i disse seks kommunene. Disse tallene forteller ikke direkte hvor mange navn man finner på skiltene, fordi det samme navnet kan være skrevet på flere skilt hvis f.eks. en bygd er skiltet fra to eller flere retninger. Man skulle forvente, at navnebruk ville være likt skiltet hvis samme stedsnavn er på flere skilt. Men det er ikke alltid

tilfelle, fordi f.eks. i Tana kommune er det fire vanlige stedsnavnskilt, som viser til bygda som har samisk navn *Deanušaldi* og norsk navn *Tana bru*. På tre skilt er bygdenavnet bare på norsk og på ét skilt forekommer begge parallellnavnene. Således finner man fortsatt denne typen usystematisk skilting i denne kategorien.

I Kåfjord og Nesseby kommuner er det ingen vanlige stedsnavnskilt som har navn bare på samisk. I disse kommunene er det enspråklige skilt, der stedsnavnet er på norsk. I Nesseby kommune er det to skilt eller 13 % av skilt av denne gruppen på norsk. Grendenavnet *Nyborg* (bilde 4) er det eneste i denne skiltkategorien som fortsatt ikke er skiltet på to språk. Dette fordi Nesseby kommune ennå ikke har vedtatt det samiske parallellnavnet *Rovvejohka* som offentlig skrivemåte.

I Kåfjord kommune er den største andelen av vanlige stedsnavnskilt fortsatt bare på norsk, nemlig 92 % eller 11 skilt. I denne kommunen er ikke stedsnavnloven tatt hensyn til i navnebruk i denne kategorien. Etter reglene i loven skal kommunen vedta skrivemåten av samiske navn, og etter dette skal veimyndigheter bruke også samiske parallellnavn i skiltingen.

Både i Nesseby og Kåfjord er det tospråklige skilt med samisk og norsk navn. I Kåfjord kommune er det bare et tospråklig, vanlig stedsnavnskilt (navneparet *Olmáivággi* og *Manndalen*). Dette utgjør 8 % av denne skilttypen i kommunen. I Nesseby er de fleste stedene skiltet på to språk (87 %), slik at disse skiltene følger stedsnavnloven. I Nesseby kommune følger rekkefølgen av navnene på skilt § 7-3 i forskrifter til stedsnavnloven og skiltnormalen.

I fire kommuner, Kautokeino, Karasjok, Porsanger og Tana finner man vanlige stedsnavnskilt som har stedsnavn bare på samisk. Som forklart i kapittel 5.2.2, representerer stedsnavn som er skiltet bare på samisk, steder som ikke har noen navn på norsk eller på kvensk (se på bilde 3). Største parten av slike samiskspråklige skilt er satt opp i løpet av de siste årene, etter at både samelovens språkregler og stedsnavnloven har vært i kraft i 20 år.

I Kautokeino kommune finner man 20 skilt med samisk navn. Dette er 91 % av skiltene i kommunen i denne kategorien. På to skilt (9 %) er stedsnavnet på to språk. Dette er navnet på den sentrale bygda i kommunen, *Guovdageaidnu* som også er skrevet med det norske navnet *Kautokeino*.

I Karasjok kommune er 9 skilt eller 69 % av skiltene i denne kategorien satt opp med samisk navn. I tillegg er fire skilt eller 31 % av skiltene tospråklige. På disse fire skiltene er det et og samme navnepar, nemlig bygdenavnet *Karášjohka* og *Karasjok*. I Tana kommune er nesten halvparten, nemlig 27 skilt eller 46 % av vanlige stedsnavnskilt skiltet på samisk. I Porsanger kommune er ét vanlig stedsnavnskilt eller 4 % av alle skiltene i denne gruppen skiltet bare på samisk.

Porsanger kommune er den eneste kommunen i undersøkelsesområdet, der man finner vanlige stedsnavnskilt på tre språk. I kommunen er 16 skilt eller 55 % av

skiltene på tre språk. På disse skiltene er alle tre vedtatte navn godkjent for offentlig bruk. Dette er i tråd med stedsnavnloven og skiltnormalen. I Porsanger kommune er fortsatt 12 skilt eller 41 % av skiltene bare på norsk. I den gruppen fins det navn, som har vedtatte skrivemåter også på samisk og kvensk, men disse parallellnavnene er ennå ikke tatt hensyn til i skiltingen.

I Tana kommune er fortsatt 20 skilt eller 34 % av vanlige stedsnavnskilt på norsk. Samiske parallellnavn er ikke skiltet. En nærmere undersøkelse av vanlige stedsnavnskilt i Tana kommune viser, at det fins fortsatt en klar geografisk forskjell i kommunen i hvilke områder samiske stedsnavn er tatt med i denne skiltgruppen og i hvilke områder de ikke er akseptert. Fra Tana bru og oppover elva i Tana kommune, nemlig i området som hører til tidligere Polmak kommune, har man i de siste årene skiltet flere bygder og samiske stedsnavn er tatt i offentlig bruk. I andre områder i Tana kommune er ikke samiske parallellnavn på bygder tatt hensyn til i vanlige stedsnavnskilt, selv om skrivemåten av samiske navn kan være godkjent som f.eks. *Vestertana* ~ *Deanodat* eller vedtatt som f.eks. *Torhop* ~ *Gohppi* (1994). En del av skiltene er slike, der Tana kommune ennå ikke har vedtatt skrivemåter for samiske parallellnavn i henhold til reglene i stedsnavnloven.

I hele undersøkelsesområdet (unntatt Porsanger kommune) er det på vanlige stedsnavnskilt omtrent en femtedel eller 21 % av skiltene, som har navn på samisk og på norsk. Det er typisk for disse skiltene, at lokalitetenes opprinnelige navn er samiske navn. Som resultat av tidligere navnepolitiske tiltak er også norskspråklige navn blitt laget f.eks. ved at et samisk navn ble oversatt til norsk (som f.eks. *Fanasgiiddi* > *Båteng* i Tana kommune og *Ođđajohka*¹ > *Nyelv* i Nesseby kommune) eller at et navn, som brukes på norsk, er en eldre samisk skrivemåte tilpasning, som f.eks. *Buolbmát* > *Polmak* (se nærmere i f.eks. Helander 2008; 2009c; 2013b). De norske navnene har lenge vært akseptert som de eneste navnene på trafikkskilt. Når de samiske navnene nå etterhvert blir akseptert i offentlig bruk, vil de språklige rettighetene til den samiske befolkningen bli tatt hensyn til og formålet med stedsnavnloven vil bli oppfylt.

På vanlige stedsnavnskilt utgjør samiske navn til sammen 57 skilt eller 38 % av skiltene, som er den største andelen i denne kategorien. Parallele navn på samisk og norsk utgjør 32 skilt eller 21 % av skiltene, trespråklige navn på norsk, samisk og kvensk utgjør 16 skilt eller 11 % av skiltene og 45 skilt eller 30 % av skiltene er i disse kommunene bare på norsk.

Det er verdt å merke seg at det er betraktelige forskjeller mellom kommunene som tabell 5.4 viser. I Kåfjord kommune i Troms fylke er det bare på ét skilt eller i 8 % av skiltene, tatt hensyn til stedsnavnlovens krav om å akseptere også det samiske parallellnavnet i offentlig bruk. Totalt 92 % av skiltene i denne kategorien i Kåfjord

¹ Den samiske skrivemåten *Ođđajohka* er vedtatt korrekt, men på vanlig stedsnavnskilt er det fortsatt skrivefeil, fordi navnet er skrevet *Oddajohka*. I det nordsamiske skriftspråket finnes både *d* og *đ*, som er forskjellige grafemer.

kommune er fortsatt bare på norsk. Situasjonen i kommunen ser også ut til å gjenspeile forskjellene mellom fylkene. Vegmyndighetene i Finnmark fylke har begynt å følge regelverket i stedsnavnloven ved språkvalg på vanlige stedsnavnskilt, men slik ser ikke ennå ut å være tilfelle i Troms fylke, ikke engang i Kåfjord kommune, som har hørt til forvaltningsområde for samisk språk siden 1992.

5.4.4 Veivisningsskilt

Veivisningsskilt forekommer vanligvis ved veikryss. I denne analysen er det to typer skilt i denne kategorien. Til den ene gruppen hører skilt, som lokalt viser til bygder i kommunen eller til andre nærliggende steder. Slike skilt viser vanligvis til lokaliteter utenfor hovedveien. Til den andre gruppen hører skilt, som viser til fjernmål og slike skilt viser derfor hvilken retning man bør følge.

Det er laget tre tabeller av veivisningsskilt. Hovedkriteriet for skiltinndelingen er, om stedsnavn på skilt viser til steder, som er innenfor kommuner i forvaltningsområdet for samisk eller til steder, som er utenfor forvaltningsområdet. I den tredje tabellen er tatt med stedsnavn, som viser til steder i Nord-Finland. Når veivisningsskiltene blir kategorisert i forhold til forvaltningsområdet, viser denne inndelingen samtidig også forskjellen mellom lokale mål og fjernmål og valg av navn på slike steder.

På et skilt kan det være flere navn og noen av navnene kan vise til steder innenfor forvaltningsområdet og andre navn til steder utenfor forvaltningsområdet. Derfor viser tallene i tabellene til stedsnavnene, og til navnebruken på skiltene. Tallene viser dermed ikke til den reelle mengden av skilt, men heller til mengden av stedsnavn og språkbruk på skiltene. Videre er det ikke spesifisert hvilke kommuner navnene viser til, men den primære inndelingen er basert på tilhørighet til forvaltningsområdet eller ikke.

Det er verdt å legge merke til, som allerede nevnt i kapittel 5.2.2, at stedsnavnloven gjelder også kommuner utenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Derfor må bruk av samiske stedsnavn i offentlige sammenheng også i slike kommuner følge reglene i stedsnavnloven.

Tabell 5.5 Stedsnavn på veivisningsskilt til steder innenfor forvaltningsområdet for samisk språk

	Samisk		Samisk/ norsk		Norsk/ samisk		Norsk	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Gáivuona suohkan/ Kåfjord kommune							54	100
Guovdageainnu suohkan/ Kautokeino kommune	28	70					12	30
Kárášjoga gielda/ Karasjok kommune	24	63	8	21			6	16
Porsáŋggu gielda/ Porsanger kommune/ Porsangin komuuni	4	7			3	5	54	88
Deanu gielda/ Tana kommune	6	11	16	28			35	61
Unjárgga gielda/ Nesseby kommune							13	100
Totalt	62	23	24	9	3	1	174	67

På veivisningsskilt, som viser til steder innenfor forvaltningsområdet, er største delen av navnene oppført bare på norsk, totalt 174 stedsnavn. Dette utgjør 67 % eller to tredjedeler av navnene som er brukt på disse skiltene. I denne gruppen er det mange navn, som allerede har vedtatte parallelle skrivemåter ifølge stedsnavnloven som f.eks. *Kolvik ~ Sarvvesvuotna* i Porsanger og *Høyholmen ~ Suoidnesuolu* i Tana. I navnebruken på veivisningsskilt er det ikke tatt hensyn til samiske parallellnavn. Slikt navnevalg følger således ikke intensjonene i stedsnavnloven og skiltnormalen.

I Kåfjord kommune er det på alle veivisningsskilt bare norske navn, totalt 54 navn. Ikke på et eneste skilt er det samiske parallellnavnet tatt med. Som forklart i kapittel 5.4.3, fins det i Kåfjord kommune bare et vanlig stedsnavnskilt på to språk, nemlig navneparet *Olmáivággi ~ Mandalen*. På veivisningsskilt er ikke heller dette samiske navnet ennå akseptert i offentlig bruk.

Også i Nesseby kommune er alle navn på veivisningsskilt bare på norsk, totalt 13 navn. I denne gruppen er det parallelle navn som allerede er vedtatt i henhold til stedsnavnloven og er satt på vanlige stedsnavnskilt i andre kommuner. Likevel er ikke samme navn ennå tatt hensyn til på veivisningsskilt. Slike navn er f.eks. *Deanušaldi ~ Tana bru* i Tana kommune og *Leavdnja ~ Lakselv ~ Lemmijoki* i Porsanger kommune. I Nesseby kommune er grendenaavnet *Karlebotn* skiltet med veivisningsskilt. Kommunen har vedtatt den parallelle samiske skrivemåten *Stuorravuonna* allerede i 1995. Dette navnet er ikke tatt hensyn til på noen skilt parallelt med navnet *Karlebotn*.

I Tana, Porsanger og Karasjok kommuner har veivisningsskilt navn enten på samisk, samisk og norsk eller bare på norsk. I Porsanger kommune er 88 % av veivisningsskilt eller totalt 54 navn fortsatt bare på norsk. I denne gruppen er også

navn, der Porsanger kommune har vedtatt skrivemåte også for samisk allerede på begynnelsen av 1990-tallet. Slike navn er f.eks. *Snekkernes ~ Snihkkárnjárga* (1993), *Sandvik ~ Njárga* (1994) og *Kolvik ~ Sarvvesvuotna* (1994). De samiske parallellnavnene er ikke tatt hensyn til på veivisningsskilt, selv om skrivemåtene er vedtatt i henhold til stedsnavnloven allerede for 20 år siden. Det eneste navnet som i Porsanger er skrevet på to språk på veivisningsskilt, er navneparet *Karasjok ~ Kárášjohka*. Dette navneparet forekommer på tre skilt, som utgjør 5 % av skiltene. Det norske navnet er merket øverst på skiltene og følger dermed ikke rekkefølgen for navnene etter regelen i § 7-3 i forskrifter til stedsnavnloven og heller ikke etter regelen i skiltnormalen.

I Porsanger kommune er 7 % av veivisningsskiltene på samisk. I praksis gjelder dette bare ét grendenavn *Suovdi*, som er merket på fire skilt. Denne grenden har navn bare på samisk.

I Porsanger kommune finner man også veivisningsskilt med navnet *Igeldas*. I denne analysen tolkes navnet som et navn som brukes på norsk fordi den korrekte samiske skrivemåten er *Ikkaldas*. Det er klart at nettopp skrivemåten *Igeldas* som er brukt på veiskilt, har i årene løp bidratt til at denne navneformen har blitt innarbeid som norskspråklig navneform. I 1993 har Porsanger kommune vedtatt, at navnet på bygda på norsk er *Igeldas* og på samisk *Ikkaldas*. Det samiske navnet er ikke i løpet av 20 år tatt hensyn til på veivisningsskilt.

I Tana kommune finner man på seks skilt bare samisk navn, og dette utgjør 11 % av alle skilt i denne kategorien. Navnet *Kárášjohka* er skrevet på to skilt og navnet *Gárgogeahči* fins på fire skilt. Ellers i Tana kommune er største delen, nemlig 61 % eller 35 navn på veivisningsskilt innenfor forvaltningsområdet merket bare på norsk. 16 navn eller 28 % av navnene er på to språk, både på samisk og norsk.

Det er verdt å legge merke til at i Kautokeino kommune fins på 12 skilt eller 28 % av skiltene navn bare på norsk. På ni skilt viser stedsnavnet til forvaltningsområdets sentrale bygder, *Kautokeino* på 5 skilt og *Karasjok* på 4 skilt. De originale samiske navnene *Guovdageaidnu* og *Kárášjohka* på disse bygdene er vedtatt allerede før stedsnavnloven trådte i kraft. Bygdenavnet *Guovdageaidnu* er godkjent som et offisielt navn allerede i 1979, og navnet *Kárášjohka* er godkjent i 1989. Disse samiske navnene er ennå ikke (i 2013) tatt systematisk hensyn til på veivisningsskiltene.

I Kautokeino kommune fordeler veivisningsskiltene seg slik at navnene på skiltene er merket enten bare på samisk eller bare på norsk. Veivisningsskilt med parallelle samiske og norske navn som f.eks. *Kárášjohka ~ Karasjok* fins ennå ikke i Kautokeino kommune.

Både i Karasjok og Kautokeino kommune forekommer mest skilt som viser til grender som har navn bare på samisk som f.eks. *Vullošnjárga* i Karasjok og

Čunovuohppi i Kautokeino. I Karasjok kommune er 24 navn på samisk. Dette utgjør 63 % av skiltene. Av veivisningsskilt i Kautokeino kommune har til sammen 28 skilt eller 70 % av skiltene navn bare på samisk. En slik navnebruk på skilt gjenspeiler reell bruk av samiske stedsnavn i disse samiske kommunene, fordi navn på grendene er opprinnelige samiske navn og disse stedene har ikke parallellnavn på andre språk.

Mange av disse samiske navnene er vedtatt med korrekt samisk skrivemåte allerede før stedsnavnloven trådte i kraft. I 1984 vedtok Kulturdepartementet noen grendenavn på den gjeldende nordsamiske skrivemåten i Indre Finnmark, som f.eks. *Gárggoluoppal* og *Goaskinnjavvi* (Kulturdep. 1984). Disse vedtatte samiske skrivemåtene som etterhvert i løpet av 1980-tallet har blitt skrevet på trafikkskilt, er de eneste slike veivisningsskilt i hele det samiske området i Norge, der samiske stedsnavn er brukt med korrekte skrivemåter på skilt før stedsnavnloven trådte i kraft.

Tabell 5.6 Stedsnavn på veivisningsskilt til steder utenfor forvaltningsområdet for samisk språk

	Norsk/ kvensk		Norsk	
	N	%	N	%
Gáivuona suohkan/ Kåfjord kommune			37	100
Guovdageainnu suohkan/ Kautokeino kommune			9	100
Kárášjoga gielda/ Karasjok kommune			7	100
Porsáŋggu gielda/ Porsanger kommune/ Porsangin komuuni			32	100
Deanu gielda/ Tana kommune			54	100
Unjárgga gielda/ Nesseby kommune	4	24	13	76
Totalt	4	3	152	97

I denne gruppen av veivisningsskilt er 152 navn av totalt 156 navn skrevet på norsk. Dette utgjør 97 % av stedsnavnene i denne gruppen. Det er verdt å merke seg at i alle andre kommuner untatt Nesseby, er alle navn som viser til steder utenfor forvaltningsområdet, merket på norsk på veivisningsskilt.

I Nesseby kommune er et navnepar akseptert på to språk på veivisningsskilt. Dette navnet viser til en bygd i Sør-Varanger kommune, og navnet på bygda er merket på skiltet på norsk *Bugøynes* og på kvensk *Pykeijä*. Som drøftet i kapittel 5.2.4, er det mulig å bruke to navn på veivisningsskilt (Trafikkskilt 2012a, 57). Det samiske navnet på bygda er *Buodggát*, men Sør-Varanger kommune har ennå ikke vedtatt denne skrivemåten som et offisielt navn. I denne kategorien fins det stedsnavn utenfor forvaltningsområdet for samisk språk, som allerede har vedtatte parallelle skrivemåter på samisk, som f.eks. *Čáhcesuolu* (vedtatt 1993) og *Áltá* (vedtatt 2005). Slike skrivemåter er ikke tatt hensyn til ved språkvalg på veivisningsskilt. På vanlige stedsnavnskilt i kommunene er de ovenfornevnte samiske

parallellnavnene i bruk. Til denne gruppen hører også navnet *Kirkenes*, som i henhold til stedsnavnloven har blitt foreslått det parallelle samiske og kvenske navnet allerede på 1990-tallet. Sør-Varanger kommune har til nå ikke vedtatt de tradisjonelle parallelle navnene. Derimot har det vært mulig å få *Kirkenes* skrevet med kyrillisk alfabet på skilt i Sør-Varanger kommune.

Bilde 10. Veivisningsskilt som er satt opp i begynnelsen av 2000-tallet i Sør-Varanger kommune

Skiltet på bilde 10 hører ikke til analyseområdet, fordi skiltene er i Sør-Varanger kommune. Dette bildet er allikevel med som eksempel på hvordan stedsnavnloven ikke følges. Tana kommune har allerede på 1990-tallet vedtatt det parallelle samiske navnet *Deanušaldi* for navnet *Tana bru*, men det samiske navnet er ikke tatt hensyn til på veivisningsskiltet. *Kirkenes*-navnet skrevet på kyrillisk er akseptert på skiltet, selv om bruken av dette navnet ikke har grunnlag i stedsnavnloven.

I veimyndighetenes retningslinjer fins generelle råd, hvordan man skal vise til steder, som ligger i andre land (Trafikkskilt 2012a, 57). I retningslinjene nevnes også steder i Russland på følgende måte:

For visning til russiske mål skal skiltelementet vise stedsnavnet med både latinske og kyrilliske skrifttegn.

Stedet på det nedre skiltet på bilde 10 *Kirkenes*, ligger i Sør-Varanger kommune i Norge, og skiltet viser derfor ikke til Russland. På dette skiltet er skiltnormalen tolket feilaktig. En slik skilting bryter med stedsnavnloven, fordi områdets tradisjonelle språk ikke er tatt hensyn til på skiltet, men navnet med kyrilliske skrifttegn er prioritert. Dette eksemplet viser, hvordan fylkets veimyndigheter sammen med enkelte kommuner kan bryte både samelovens språkregler og stedsnavnloven.

Til kategorien veivisningsskilt hører også den neste gruppen, der skiltene inneholder navn som viser til steder i Nord-Finland.

Tabell 5.7 Stedsnavn på veivisningsskilt til steder i Finland

	Samisk/ finsk		Finsk/ samisk		Finsk	
	N	%	N	%	N	%
Guovdageainnu suohkan/ Kautokeino kommune	2	100				
Kárášjoga gielda/ Karasjok kommune			4	100		
Deanu gielda/ Tana kommune	15	100				
Unjárgga gielda/ Nesseby kommune	3	75			1	25
Totalt	20	80	4	16	1	4

I Karasjok, Tana, Kautokeino og Nesseby kommuner fins 25 veivisningsskilt som viser til større steder i Nord-Finland. Språkvalg på skiltene viser, at fylkets veimyndigheter i de fleste tilfellene har akseptert også samiske navn på veivisningsskilt. Dette er i tråd med skiltnormalen fordi det tilrådes å bruke skrivemåter som er i bruk i det landet skiltene viser til (Trafikkskilt 2012a, 57):

For vegvisning til mål i andre land skal vedkommende lands skrivemåte benyttes for de aktuelle stedsnavn, hvis ikke annet er fastsatt i visningslista.

Steder som veivisningsskilt i denne gruppen viser til, er i det såkalte hjemområdet for samene i Finland, og derfor har disse lokalitetene offisielle navn både på samisk og finsk (Sámi giellaláhka 2003). De stedene i Finland, som fins på skilt på norsk side, er på nordsamisk og finsk *Eanodat ~ Enontekiö*, *Ohcejohka ~ Utsjoki*, *Avvil ~ Ivalo*. På et skilt i Karasjok kommune er det samiske parallellnavnet for Ivalo merket på enaresamisk *Avveel* og ikke på nordsamisk *Avvil*, som hadde vært mer forventet fordi skiltene er i det nordsamiske området i Norge.

I Tana, Kautokeino og Nesseby kommuner er navnene på skiltene skrevet ifølge hovedregelen i stedsnavnloven, nemlig slik at det samiske navnet står øverst og det finske navnet under dette. I Karasjok kommune er rekkefølgen allikevel forskjellig, fordi det finske navnet er skrevet øverst og det samiske navnet under dette. I Nesseby kommune finner man navneparet *Avvil ~ Ivalo*. På tre skilt er begge parallellnavnene tatt med, men på ét skilt er bare det finske navnet *Ivalo* merket på skiltet.

Det mangler fortsatt systematikk i språkvalg for hele veivisningsskilt-kategorien. Når et sted er innenfor forvaltningsområdet for samisk språk, er det samiske parallellnavnet noen ganger akseptert på skilt. I andre lignende tilfeller er ikke samme navn tatt hensyn til i skiltingen. Derfor er det ennå ikke noe systematikk i når et samisk navn får plass på skilt og nårtid ikke, selv om mange skrivemåter er vedtatt allerede på 1990-tallet. I tillegg er det verdt å legge merke til, at på skilt som viser til steder utenfor forvaltningsområdet for samisk språk, mangler systematisk samiske parallellnavn. En slik skilting er i strid med stedsnavnloven,

fordi denne loven gjelder ikke bare kommuner som hører til forvaltningsområdet for samisk språk, men også andre kommuner.

De eneste navneparene utenfor forvaltningsområdet for samisk språk som er merket på to språk på skiltene, er parallelle navn i Finland. Bruken av navneparene på skilt viser samtidig, at veimyndighetene kan bruke parallelle navn også på veivisningsskilt, men allikevel er ikke steder i Norge skiltet med to språk i henhold til stedsnavnloven. I tillegg har heller ikke alle kommuner vedtatt alle samiske parallellnavn, noe som er forutsetningen for at navnene kan brukes på offentlige skilt.

5.4.5 Avstandsskilt

I analysen av avstandsskilt drøftes stedsnavn i tre tabeller på samme måte som i kategorien veivisningsskilt. Inndelingen av tabellene følger også samme mønster som i tabeller for veivisningsskilt.

Tabell 5.8 Stedsnavn på avstandsskilt til steder innenfor forvaltningsområdet for samisk språk

	Samisk		Samisk/ norsk		Norsk/ samisk		Norsk	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Gáivuona suohkan/ Kåfjord kommune							1	100
Guovdageainnu suohkan/ Kautokeino kommune	22	48					24	52
Kárášjoga gielda/ Karasjok kommune	4	11	7	18			27	71
Porsáŋggu gielda/ Porsanger kommune/ Porsangin komuuni					1	5	18	95
Deanu gielda/ Tana kommune	1	2	10	19			41	79
Unjárgga gielda/ Nesseby kommune			1	25			3	75
Totalt	27	17	18	11	1	1	114	71

I Kåfjord kommune fins ét avstandsskilt som viser til et sted innenfor forvaltningsområdet. Det er *Olderdalen*, som er i Kåfjord kommune. Skiltet er bare på norsk. På avstandsskilt i Kåfjord kommune er ikke navn fra andre kommuner fra forvaltningsområdet med, fordi denne kommunen ligger geografisk sett adskilt fra de andre fem kommunene som hører til denne analysen.

Porsanger en den andre kommunen, der det ikke er et eneste avstandsskilt, der stedsnavnet i forvaltningsområdet er merket korrekt på to språk i henhold til

stedsnavnloven. På ét skilt er navneparet *Karasjok ~ Kárášjohka* merket, men rekkefølgen av navnene følger ikke hovedregelen i forskrifter til stedsnavnloven og ikke heller skiltnormalen. I Porsanger kommune er det også et avstandsskilt, der bare det norske navnet *Karasjok* er skrevet.

I Porsanger kommune er navn på hovedbygda *Lakselv* skrevet på 14 avstandsskilt. Allerede på 1990-tallet har kommunen vedtatt skrivemåten på bygda på tre språk, men fortsatt etter 20 år siden navnevedtaket er bare det norske navnet i bruk på avstandsskilt.

På avstandsskiltene er de sentrale bygdenavnene i det samiske området som navnene *Kautokeino* og *Karasjok* meget usystematisk tatt hensyn til i skiltingen. I de fleste tilfellene er bare de norske navnene *Kautokeino* og *Karasjok* brukt på avstandsskilt.

I Kautokeino kommune er navnet *Karasjok* brukt på 5 avstandsskilt. Også bygdenavnet *Kautokeino* forekommer fortsatt bare på norsk på 18 skilt. I Karasjok kommune er navnene usystematisk brukt på følgende måte: navnet *Karasjok* fins på 9 avstandsskilt og navneparet *Kárášjohka ~ Karasjok* forekommer på 4 skilt. Som nevnt ovenfor, er rekkefølgen av navnene i Porsanger kommune omvendt *Karasjok ~ Kárášjohka*, som forekommer på ét avstandsskilt.

I Kautokeino kommune er totalt 22 navn eller 48 % av navnene i denne gruppen av avstandsskilt merket på samisk. Det er viktig å legge merke til, at det fins navn på tre steder på disse skiltene, nemlig *Gievdneguoika*, *Šuoššjávri* og *Biedjovággi*. Navnet *Šuoššjávri* er skrevet fire ganger på avstandsskilt i Karasjok kommune. I Tana kommune er stedsnavnet på 41 avstandsskilt skrevet på norsk. Dette utgjør 79 % eller nesten fire femtedeler av skiltene i denne kategorien. Nesten i en femtedel, nemlig 19 % av skiltene eller på til sammen 10 skilt er navnene skrevet på to språk. På ét skilt, er navnet skrevet på samisk.

I Tana kommune er det verdt å legge merke til, at parallelle navn er brukt meget usystematisk: på 21 skilt forekommer navnet *Tana bru*, men på 4 skilt finner man navnet på to språk *Deanušaldi ~ Tana bru*. På 5 skilt fins navneparet *Kárášjohka ~ Karasjok*, og på 9 skilt er navnet merket bare på norsk. Både navnet *Deanušaldi* og *Kárášjohka* er vedtatte parallelle navn, men veimyndighetene har ikke tatt hensyn til parallelle navn på en konsekvent måte. I Tana kommune er navnet *Levajok* merket på 8 skilt. Allerede i 1994 har kommunen vedtatt også den samiske skrivemåten *Leavvajohka* som grendenavn. På vanlige stedsnavnskilt er stedets riktige navn *Leavvajohka* skrevet korrekt, men på avstandsskilt bruker veimyndigheter fortsatt bare den gamle fornorskede navneformen.

Tabell 5.9 Avstandsskilt til steder utenfor forvaltningsområdet for samisk språk

	Norsk	
	N	%
Gáivuona suohkan/ Kåfjord kommune	12	100
Guovdageainnu suohkan/ Kautokeino kommune	9	100
Karášjoga gielda/ Karasjok kommune	7	100
Porsáŋggu gielda/ Porsanger kommune/ Porsangin komuuni	56	100
Deanu gielda/ Tana kommune	38	100
Unjárgga gielda/ Nesseby kommune	22	100
Totalt	144	100

I de seks kommunene som hører til forvaltningsområdet for samiske språk fins til sammen 144 stednavn på avstandsskilt som viser til steder utenfor forvaltningsområdet. Alle disse navnene er merket på norsk. Ved navnevalg på avstandsskiltene er det ikke tatt hensyn til, at stedsnavnloven angår også kommuner utenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Derfor burde det tas hensyn til samiske parallellnavn også på slike skilt. I denne kategorien finner man navn som f.eks. *Vadsø*, *Alta* og *Skibotn*, og disse navnene har allerede vedtatte parallelle navn på samisk (se på kapittel 5.4.4). På skiltene er det i tillegg mange navn som kommunene ennå ikke har vedtatt parallelle samiske skrivemåter for som f.eks. *Kirkenes* og *Ifjord*.

I Kautokeino kommune fins tre avstandsskilt som ikke har stedsnavn men en norsk term *Riksgrensen*. Disse skiltene er ikke tatt med i tabell 5.9 fordi skiltene ikke har et stedsnavn. Det er allikevel verdt å merke seg, at termen er brukt bare på norsk og at samelovens språkregler ikke er tatt hensyn til.

Tabell 5.10 Avstandsskilt til steder i Finland

	Samisk/finsk		Finsk	
	N	Andel	N	Andel
Guovdageainnu suohkan/ Kautokeino kommune			4	4/4
Karášjoga gielda/ Karasjok kommune			2	2/2
Deanu gielda/ Tana kommune	6	6/7	1	1/7
Unjárgga gielda/ Nesseby kommune	1	1/1		
Totalt	7	7/14	7	7/14

Avstandsskilt, som inneholder navn som viser til steder i Finland, er halvparten (eller 7 navn) skrevet på samisk og finsk og halvparten (7 navn) er skrevet på finsk. For navn som er skrevet bare på finsk, fins det også parallelle navn på samisk som er i offentlig bruk i Finland, som f.eks. *Gáregasnjárga* ~ *Karigasniemi* eller *Avvil*

~ *Ivalo*. På skilt på norsk side er parallelle navn som f.eks. *Avvil ~ Ivalo* noen ganger brukt på skilt, men ikke på en systematisk måte.

Som vist i kapittel 5.4.4 i analysen av tabell 5.7, er samiske og finske navn merket ganske systematisk på veivisningsskilt. Men på avstandsskilt er navneparene ennå ikke konsekvent tatt hensyn til. På finsk side følges Samisk språklov systematisk i offentlig skilting (se f.eks. Helander 2013a). Derfor bør man i Norge bruke navn i Nord-Finland på samme måte som de er brukt i Finland, nemlig på begge språk (jf. også Trafikkskilt 2012a, 57).

5.4.6 Serviceskilt

I kategorien serviceskilt undersøkes både skilt med stedsnavn og skilt som inneholder termer. Navn på bedrifter er ikke med i analysen som forklart i kapittel 5.3.

Tabell 5.11 Stedsnavn på serviceskilt

	Samisk		Samisk/ norsk		Norsk		Engelsk	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Gáivuona suohkan/ Kåfjord kommune			2	50	2	50		
Guovdageainnu suohkan/Kautokeino kommune	12	75	4	25				
Kárášjoga gielda/ Karasjok kommune	2	25	4	50	2	25		
Porsáŋggu gielda/ Porsanger kommune/ Porsangin komuuni					21	88	3	12
Deanu gielda/ Tana kommune	2	15			11	85		
Unjárgga gielda/ Nesseby kommune	6	35	6	35	5	30		
Totalt	22	27	16	19	41	50	3	4

På 22 serviceskilt er stedsnavn skrevet på samisk. Dette utgjør litt over en fjerdedel eller 27 % av skiltene. Disse skiltene finner man i Kautokeino, Karasjok, Tana og Nesseby. Som eksempel kan nevnes navnet *Ássebákti* i Karasjok. Navn i denne gruppen har ikke parallelle navn på norsk eller på kvensk.

På 16 skilt eller 19 % av navnene er både det samiske og norske navnet med. Når stedet har også et norsk navn, er ikke det samiske navnet alltid akseptert som parallellnavn. Dette betyr at veimyndigheter ikke foretar konsekvente navnevalg,

da det ser ut til å være kommunevise forskjeller. Tospråklige navn på serviceskilt fins i Kåfjord, Kautokeino, Karasjok og Nesseby. På skilt i Kåfjord kommune fins navn på en institusjon som er skiltet på to språk. I Tana og Porsanger er ikke samiske parallellnavn tatt hensyn til på serviceskilt, selv om samme navn ellers er i bruk på to språk som f.eks. *Rávttošvuopmi ~ Stabbursdalen* og *Vuollegeavvniis ~ Storfossen*.

I Tana kommune er 85 % av navnene på norsk og i Porsanger er 88 % av navnene på norsk. I navnevalg på serviceskilt i disse kommunene er ikke reglene i stedsnavnloven og i skiltnormalen tatt hensyn til. I Porsanger kommune forekommer navnet *Silfar Canyon* på tre skilt. Dette navnet er laget på engelsk for turister. Kommunens egne språk er ikke tatt med på skiltet.

Tabell 5.12 Termer på serviceskilt

	Samisk		Samisk/ norsk		Norsk	
	N	%	N	%	N	%
Gáivuona suohkan/ Kåfjord kommune					2	100
Guovdageainnu suohkan/ Kautokeino kommune	4	50			4	50
Karášjoga gielda/ Karasjok kommune			4	50	4	50
Porsáŋggu gielda/ Porsanger kommune/ Porsangin komuuni					6	100
Deanu gielda/ Tana kommune					18	100
Unjárgga gielda/ Nesseby kommune					9	100
Totalt	4	8	4	8	43	84

Termvalg på serviceskilt er for det meste bare på norsk i de seks kommunene i forvaltningsområdet for samisk språk, fordi 43 av 51 termer er på norsk. Dette utgjør 84 % av termene i denne kategorien. I Kautokeino kommune fins fire skilt på samisk, og dette utgjør 8 % av serviceskiltene. I Karasjok kommune er samisk og norsk brukt parallelt på fire skilt. Dette betyr at bare på 8 % av serviceskiltene er både samisk og norsk tatt hensyn til ved termvalg på skiltene.

I undersøkelsesområdet er det fortsatt forskjeller mellom kommunene alt etter hvilke samiske termer som er tatt hensyn til på serviceskilt og om samisk er akseptert brukt parallelt med norsk på skiltene. I Karasjok kommune fins det serviceskilt der termene er skrevet både på samisk og norsk, som f.eks. *kulturmuittut ~ kultuminner* (se bilde 2). Samme term på serviceskilt i Nesseby kommune er skrevet bare på norsk. I Karasjok kommune fins også termene *sámi musea ~ samisk museum* skrevet på begge språk på serviceskilt. I andre kommuner fins på lignende skilt bare den norske termen *museum* og den samiske termen

musea har ikke fått plass på disse skiltene. Disse eksemplene viser at samelovens språkregler ikke følges systematisk i språkvalg ved serviceskilt.

5.4.7 Ikke-geografiske skilt

Vi har begrenset analysen til bare å omfatte språklige termer ved ikke-geografiske skilt. I forvaltningsområdet for samisk språk gjelder også § 3-2 i samelovens språkregler ved språkvalg på ikke-geografiske skilt.

Tabell 5.13 Bruk av termer på ikke-geografiske skilt

	Samisk		Samisk/ norsk		Finsk/ norsk/ engelsk		Samisk/ engelsk		Norsk	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Gáivuona suohkan/ Kåfjord kommune									16	100
Guovdageainnu suohkan Kautokeino kommune			7	16					36	84
Kárášjoga gielda/ Karasjok kommune	2	7	8	28					19	65
Porsánjgu gielda/ Porsanger kommune/ Porsangin komuuni									38	100
Deanu gielda/Tana kommune			4	8	2	4	4	8	41	80
Unjárgga gielda/ Nesseby kommune									11	100
Totalt	2	1	19	10	2	1	4	2	161	86

I kommunene i forvaltningsområdet for samisk er termbruk på ikke-geografiske skilt fortsatt mest på norsk, 86 % eller på 161 skilt. Termer som f.eks. *taxi* og *radio* brukes på mange språk og de er egentlig ikke norskspråklige termer, men er mer å anse som internasjonale termer. Når det forekommer norskspråklige termer som *vegkirke*, *eldresenter* og *idrettsplass* på skilt, skal man i henhold til samelovens språkregler også ta hensyn til den samiskspråklige termbruken i forvaltningsområdet for samisk språk.

Den eneste termen i denne kategorien som er skiltet på samisk, er termen *golfbána* i Karasjok kommune (7 %). I Kautokeino, Karasjok og Tana kommuner har man eksempler på at termvalg noen ganger er akseptert på to språk. I Karasjok kommune fins termer som *ráđđeviessu* ~ *rådhus*, *apotehka* ~ *apotek* og *kulturmuittut* ~ *kulturminner*. I Kautokeino kommune fins på to språk termen *boazonjuovahat* ~ *reinslakteri*.

Bruken av tospråklige skilt utgjør bare 10 % av den totale mengden av termene. Som tabellen viser, er det forskjeller mellom kommunene, fordi i kommunene Kåfjord, Porsanger og Nesseby er ikke samiske termer tatt hensyn til på skiltene. I Nesseby kommune fins et ikke-geografisk skilt med navneparet *Enarestien* ~ *Anárašmáđii*, men fordi disse er stedsnavn, er de ikke tatt med i tabellen. Den generelle situasjonen er fortsatt slik, at samelovens språkregler ikke er systematisk

tatt hensyn til på ikke-geografiske skilt i de kommunene som hører til forvaltningsområdet.

5.4.8 Opplysningstavler

I tabellen om opplysningstavler er ikke Kåfjord og Nesseby kommuner med, fordi det ikke fins opplysningstavler i disse kommunene.

Tabell 5.14 Opplysningstavler

	Norsk/ finsk		Norsk/ engelsk/ russisk		Norsk/ engelsk/ tysk/finsk		Norsk	
	N	Andel	N	Andel	N	Andel	N	Andel
Guovdageainnu suohkan/ Kautokeino kommune					3	3/3		
Kárášjoga gielda/ Karasjok kommune	1	1/2			1	1/2		
Porsáŋggu gielda/ Porsanger kommune/ Porsangin komuuni			4	4/6			2	2/6
Deanu gielda/ Tana Kommune	4	4/8			2	2/8	2	2/8
Totalt	5	5/19	4	4/19	6	6/19	4	4/19

I kommunene i undersøkelsesområdet fins det totalt 19 opplysningstavler. Ikke på et eneste skilt finner man informasjon på samisk. Dette betyr, at språkkraft nevnt i § 3-2 i samelovens språkregler ikke er tatt hensyn til.

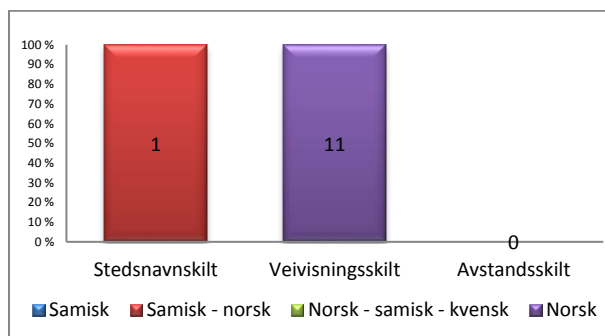
I kommunene Karasjok og Tana finner man opplysningstavler i nærheten av riksgrensen. På disse skiltene er det informasjon om tollstasjoner ved grensen mellom Finland og Norge. Denne informasjonen angår derfor personer både i Norge og Finland. Begge land har en samisk språkløp, men heller ikke på disse skiltene finner man informasjon på samisk.

5.4.9 Bruk av samiske stedsnavn på vanlige stedsnavnskiilt, veivisningsskiilt og avstandsskiilt

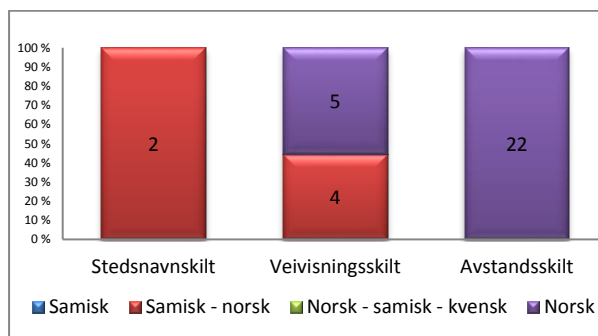
I dette kapitlet sammenligner vi på hvilken måte sentrale bygdenavn i forvaltningsområdet seks kommuner er tatt hensyn til i tre skiltkategorier: vanlige stedsnavnskiilt, veivisningsskiilt og avstandsskiilt. I analysen har vi valgt følgende navn: i Troms fylke *Olmáivággi ~ Manndalen* og i Finnmark fylke *Guovdageaidnu ~ Kautokeino*, *Kárášjohka ~ Karasjok*, *Lakselv ~ Leavdnja ~ Lemmijoki*, *Deanušaldi ~ Tana bru* og *Vuonnabahta ~ Varangerbotn*.

Figur 5.1 Trafikkskilt i seks kommuner i forvaltningsområdet for samisk språk. Navn på sentrale bygder i kommunene er brukt som eksempler

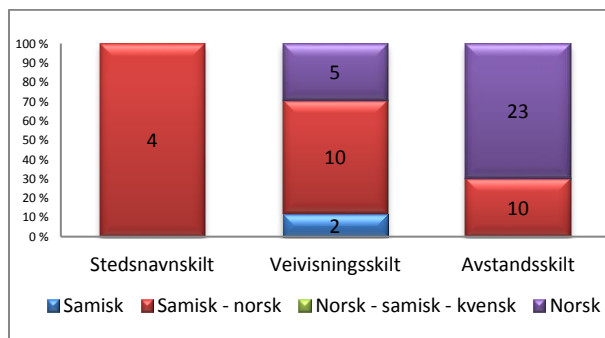
Olmmáivággi – Manndalen

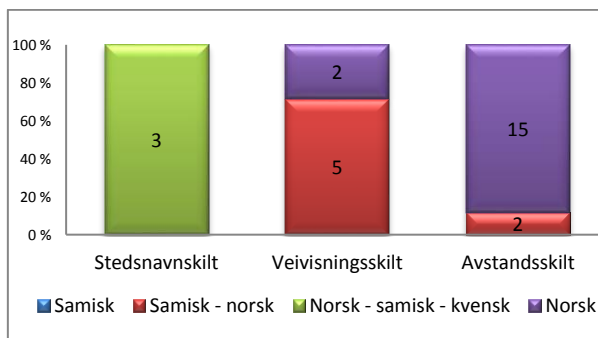
Guovdageaidnu – Kautokeino

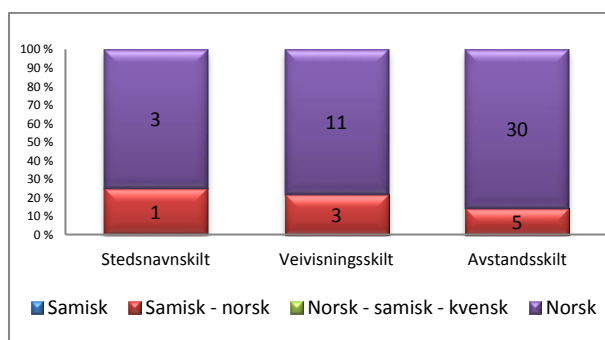
Karášjohka – Karasjok

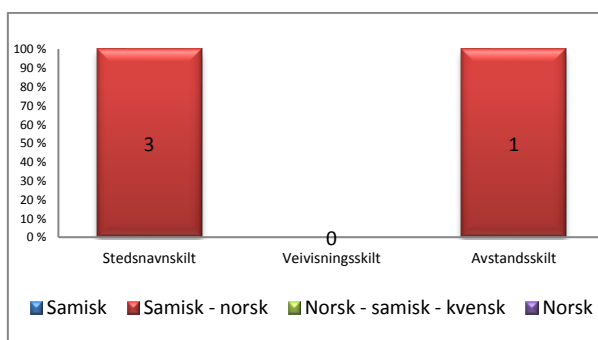
Leavdnja – Lakselv – Lemmijoki

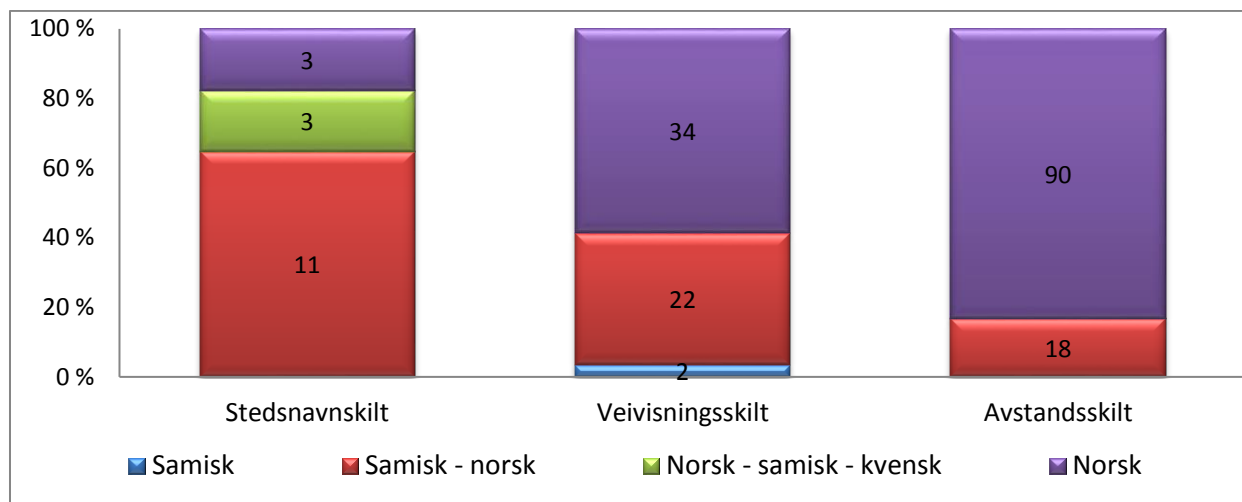
Deanušaldi – Tana bru

Vuonnabahta – Varangerbotn

Totalt i seks kommuner i forvaltningsområdet for samisk språk

Analysen av de enkelte navneparene viser, at *Karášjohka* er det eneste navnet som er skiltet bare på samisk på to veivisningsskilt. Ellers er alle andre navn brukt som parallelle navn eller bare det norske navnet er tatt med på skiltet.

Når man sammenligner vanlige stedsnavnskilt, veivisnings- og avstandsskilt på denne figuren, så viser det seg at antall samiske navn avtar på veivisnings- og avstandsskilt. Samiske parallellnavn fins på 11 tospråklige og 3 trespråklige skilt, som utgjør 80 % av vanlige stedsnavnskilt i denne kategorien. Det eneste navnet som ikke er systematisk merket på vanlige stedsnavnskilt, er navnet *Deanušaldi* som fortsatt på tre skilt er bare på norsk. I Troms fylke er 100 % av vanlige stedsnavnskilt merket på to språk, men dette gjelder riktignok bare ét skilt som har navneparet *Olmáivággi* ~ *Manndalen* merket riktig på begge språk i tråd med stedsnavnloven.

Samiske parallellnavn er med på veivisningsskilt i omtrent 40 % av skiltene, nemlig på 24 skilt av totalt 58 skilt. I Troms fylke er navnevalget på veivisningsskilt 100 % på norsk. I praksis betyr dette at navnet *Manndalen* forekommer på 11 skilt, mens det samiske parallellnavnet *Olmáivággi* ikke er tatt hensyn til på disse skiltene. I Troms fylke finner man heller ikke på et eneste avstandsskilt stedsnavn merket på to språk.

Det norske navnet i navneparene er oftest merket som det eneste navnet på avstandsskilt, til sammen på 90 skilt, mens på 18 skilt er navnene skrevet på samisk og norsk, som utgjør litt over 10 % av det totale antall avstandsskilt.

Det er verdt å legge merke til at f.eks. det samiske navnet *Guovdageaidnu* ikke forekommer på et eneste avstandsskilt, men det norske navnet *Kautokeino* fins til sammen på 22 skilt i det undersøkte området. Ifølge skiltnormalen kan tospråklige navn brukes både på veivisnings- og avstandsskilt (se kapittel 5.2.4 og også

Trafikkskilt 2012a, 57). Denne tilrådingen er til nå allikevel ikke tatt hensyn til systematisk.

Figur 5.1. viser klart, at selv om de samiske parallellnavnene er vedtatt allerede for mange år siden, tas de knapt i offentlig bruk, eller at bruken av navneparene ennå er usystematisk i det samiske området i Norge.

5.5 Sammendrag: Hvor går veien videre?

Denne artikkelen viser, at selv om samelovens språkregler og stedsnavnloven har vært i kraft allerede over 20 år, er ikke disse lovene tatt hensyn til systematisk på offentlige trafikkskilt i de seks kommunene i forvaltningsområdet for samisk språk.

Ifølge § 3-2 i samelovens språkregler skal kunngjøringer fra offentlige organ som særlig retter seg mot hele eller deler av befolkningen i forvaltningsområdet, skje både på samisk og norsk (Sameloven 2008). Terminologi på trafikkskilt hører under slike kunngjøringer som er rettet mot befolkningen i området, og derfor må samelovens språkregler tas hensyn til i språkvalg og termbruk på trafikkskilt. Analysen viser at det samiske språket eller samiske termer er meget sporadisk tatt hensyn til på trafikkskilt. På ikke-geografiske skilt og serviceskilt er det kommunevise forskjeller i valg av språk på terminologi. På opplysningstavler er ikke samisk brukt i det hele tatt.

Veimyndighetene mangler retningslinjer, på hvilken måte samelovens språkregler skal tas hensyn til på trafikkskilt, når termer eller språklig informasjon brukes i kommuner som hører til forvaltningsområdet for samisk språk. I skiltnormalen er bokmål og nynorsk nevnt men ikke samisk og samelovens språkregler (jf. Trafikkskilt 2012b, 37).

Samisk terminologiarbeid i forbindelse med trafikkskilt kan ikke være bare den enkelte kommunes ansvar. Terminologispørsmål må løses av samiske språkorganer, slik at normerte og godkjente termer kan brukes ved skilting. Skiltnormalen bør derfor i tillegg også inneholde retningslinjer om hvordan samisk språk skal benyttes i forvaltningsområdet og at terminologi og samisk tekst må gjennomgås og godkjennes av samiske språkorgan. Hensyntagen til samisk språk i offentlig skilting er også en del av virkeliggjøringen av den samiske befolkningens språklige rettigheter. Derfor må det være offentlige organers plikt å se til at også samisk språklov følges.

Offisiell bruk av samiske stedsnavn er regulert gjennom stedsnavnloven. Vår analyse viser at samenes språklige rettigheter til nå har blitt best fulgt opp ved navnebruk på vanlige stedsnavnskilt ved at stadig flere enspråklige samiske navn og parallellnavn tas i bruk.

Analysen viser dog at samiske stedsnavn ennå ikke brukes systematisk på trafikkskilt. Selv om det er satt opp mange skilt i løpet av de over 20 årene siden stedsnavnloven trådte i kraft, så er situasjonen fremdeles den at enkelte ganger er bruk av samiske navn akseptert, andre ganger brukes på samme type skilt kun norsk navn. I undersøkelsesområdet er det også kommunevise forskjeller, da noen navnepar er brukt i en kommunes skilting, men ikke på samme type skilt i en annen kommune. Det er derfor fremdeles en usystematisk bruk av samiske stedsnavn i de seks kommunene. Fylkenes veimyndigheter synes å mangle gode indre rutiner på hvordan styrke oppfølging og kontroll av bruk av språk på trafikkskilt. Nåværende situasjon er ikke akseptabel i henhold til formålet med lovene.

Det er selvsagt ikke å vente at like etter at det er fattet endelig vedtak om skrivemåte av navn, så skal de straks være å finne på veiskilt. Men det er likevel spørsmål om hvor lenge eller hvor mange år man skal vente før vedtatt skrivemåte blir tatt i bruk i offentlig skilting. Derfor trenger man klarere retningslinjer i stedsnavnloven om tidsfrister for når vedtatte skrivemåter av stedsnavn skal tas i offentlig bruk.

Skiltnormalen inneholder retningslinjer om at navneformer skal kontrolleres før det settes opp nye skilt (Trafikkskilt 2012a, 56). I retningslinjene heter det:

Ved all utskifting av vegvisningsskilt og oppsetting av nye skilt skal det kontrolleres om skrivemåten av visningsmålene er i samsvar med reglene i stadnamnlova. Den viktigste kilden er Sentralt stedsnavnregister ved Statens kartverk.

Denne undersøkelsen viser at veimyndighetene ikke alltid følger denne bestemmelsen, spesielt ved bruk av stedsnavn på vei- og avstandsskilt, fordi vedtatte samiske parallellnavn ikke alltid tas med på nye skilt. Det betyr at nye skilt settes opp i strid med stedsnavnlovens bestemmelser. I kommunene i forvaltningsområdet for samisk språk er det de senere år satt opp nye skilt, spesielt vei- og avstandsskilt slik som eksemplene på bilde 11 viser. På disse skiltene finner man stedsnavn bare på norsk.

Bilde 11. Nye vei- og avstandsskilt i Kautokeino og Karasjok satt opp på 2000-tallet.

Skiltene på bilde 11 viser at vedtatte samiske navneformer fra 1990-tallet ikke er akseptert på skilt slik bestemmelsene i stedsnavnloven og skiltnormalen tilsier. Dette er eksempler på hvordan stedsnavnloven og skiltnormalen ikke følges.

I § 7-4 i forskrifter til stedsnavnloven heter det at dersom det av praktiske årsaker er særlig vanskelig å bruke flere navn, kan valg av navn skje etter bestemte kriterier. Slik navnebruken er på skilt i dag, så er vanligvis samiske navn ikke utelatt med begrunnelser i denne paragrafen. Det kan ikke være det at det av praktiske grunner er spesielt vanskelig for eksempel på veivisningsskilt å ta med samisk parallellnavn, fordi det på samme type veivisningsskilt noen ganger er tatt med. Fraværet av samiske navn på skiltene på bilde 11 kan ikke forstås slik at det skulle være spesielt vanskelig å ta med samiske navn slik det forutsettes i lovens forskrifter. Denne måten å fremstille navn på viser at det ikke er noe systematikk i hvordan samiske stedsnavn behandles på trafikkskilt.

Det er likevel verdt å merke seg at skiltnormalen sier at når det er nødvendig å velge mellom norsk, samisk og kvensk navn, så skal det legges vekt på hvilket navn som har lengst tradisjon og hvilket navn som er mest kjent på stedet. (Trafikkskilt 2012a, 57). Denne bestemmelsen, at når det er nødvendig å velge navn, følger ikke forskriftene i stedsnavnloven § 7-4 som sier at det må foreligge praktiske årsaker som gjør det spesielt vanskelig å bruke et navn, før man kan velge bort parallellnavn. Skiltnormalen bør på dette punkt revideres slik at den følger lovens forskrifter bedre.

Analysen i denne artikkelen viser også at samiske stedsnavn utenfor forvaltningsområdet, knapt tas hensyn til på trafikkskilt. Stedsnavnloven angår ikke bare samiske stedsnavn i kommunene i forvaltningsområdet for samisk språk, men gjelder offentlig bruk av alle samiske stedsnavn etter kriteriene i stedsnavnloven § 9-2. Det er nødvendig med et klart punkt om dette i skiltnormalen, fordi dette ikke engang er nevnt i dagens retningslinjer. Som analysen viser, er det mye som tyder på at fylkenes veimyndigheter tolker stedsnavnloven som om den bare gjelder kommunene i forvaltningsområdet. En slik tolkning av stedsnavnloven er ikke riktig og det er derfor nødvendig at dette understrekes og klargjøres bedre i skiltnormalen.

Bruk av to- og flerspråklige termer og stedsnavn på trafikkskilt har også økonomiske konsekvenser. Når man i Norge har gjeldende språklover, bør sentrale myndigheter garantere for økonomiske rammer til å gjennomføre lovpålagte oppgaver, som for eksempel fornying av skilt slik at de oppfyller lovens krav. Fylkenes veimyndigheter må garanteres økonomiske muligheter slik at de kan fornye trafikkskilt i henhold til bestemmelsene i språkloven og stedsnavnsloven.

Det er også kommunenes plikt å se til at lovene blir fulgt, at samelovens språkregler følges bl.a. i forbindelse termbruk på trafikkskilt og at samiske stedsnavn tas i offentlig bruk i henhold til bestemmelsene i stedsnavnloven. I følge stedsnavnloven § 5-2 er det kommunenes oppgave å fatte vedtak om blant annet skrivemåter av bygdenavn. Vår analyse viser at det fins mange navn som er sendt til vedtak i kommunene, men kommunene har til nå ikke fattet vedtak om skrivemåte for parallelle samiske stedsnavn. I slike tilfeller følger ikke kommune loven, men

legger tvert i mot hindringer i veien for å kunne ta samiske stedsnavn i offentlig bruk (se også Helander 2013a, b).

Kommunene må også aktivt følge opp og se til at vedtatte samiske navn tas i systematisk bruk. Når for eksempel ved navn som *Karasjok*, *Kautokeino*, *Mann dalen*, *Karlebotn*, *Lakselv*, *Tana bru*, de samiske parallellnavnene ennå ikke er tatt i bruk systematisk, viser det at kommunene må få i stand bedre rutiner for å se til at navnevedtak følges opp i offentlige sammenhenger.

I følge stedsnavnloven § 10-1 har man anledning til å klage både når det gjelder skriveåten av navn og bruk av navnet. Dersom det gjelder feil bruk av navn eller at navnet ikke brukes i offentlig sammenheng, kan saken påklages til gjeldene departement. Dersom det ikke fattes vedtak om skrivemåte, kan klage sendes til klagenemnda for stedsnavnsaker. I stedsnavnloven heter det:

Feilbruk eller manglende bruk av stadnamn etter § 9 kan påklagast til overordna departement. Klage over manglende vedtak kan påklagast til klagenemnda.

Som denne analysen viser, så fins det mange stedsnavn som ennå ikke er tatt i offentlig bruk. I tillegg er det mange stedsnavn som mangler vedtak om skrivemåten. Tross dette finner man få klagesaker om samiske stedsnavn. Dette kan blant annet tyde på at for eksempel organisasjoner som har klagerett, ikke kjenner stedsnavnloven godt nok til å vite om mulighetene til å klage.

I sametingsmelding om samisk språk fremkommer det at samelovens språkregler ikke blir fulgt, men at det synes vanskelig for enkeltmennesker å vite hvordan man kan klage på brudd på språkloven. Sametinget foreslår at det opprettes et tilsynsorgan, som overvåker offentlige etater (Sametingsmelding 2012, 22–23). Det er åpenbart at et slikt tilsynsorgan bør ha som oppgave å se til at Samelovens språkregler følges og i tillegg også se til at stedsnavnloven blir fulgt.

I Norge har man en god språkpolitikk som tar hensyn også til samenes språklige rettigheter. Problemet er likevel at en helhetlig språkpolitikk ennå ikke er godt nok implementert på lokalt plan, fordi offentlige organer som kommuner og fylkesvegmyndigheter ikke følger lovene på en systematisk måte. Både samelovens språkregler og stedsnavnloven har begge vært i kraft i over 20 år, men offentlige organer både på lokalt og regionalt nivå synes fremdeles å mangle gode rutiner for oppfølging av lovene i praktisk virksomhet.

I vegmyndighetenes egne tilrådinger (Trafikkskilt 2012a, 54) understrekes det at

stedsnavnene er en viktig del av landets kulturarv. Skiltmyndighetene har et særlig ansvar for å forvalte denne kulturarven ved bruken av stedsnavn på offentlige trafikkskilt. Vegvisningsskiltene er særlig iøyenfallende og formidlere av stedsnavn.

Også samiske stedsnavn har en likeverdig rett til å tas vare på som kulturarv. Derfor er det vegmyndighetenes plikt å sørge for at også samiske stedsnavn får en likeverdig behandling etter de samme prinsippene som norske stedsnavn.

Kilder

- FAK 2013: Sámelága giellanjuolggadusat ja sámegielaidd hálddašanguovlu. – <http://www.regjeringen.no/se/dep/fad/fadd/samepolitihkka/samegiela-geavaheapmi/samelaga-giellanjuolggadusat-ja-samegiel.html?id=633281>
- FOR 2005: Forskrift om forvaltningsområdet for samisk språk. FOR 2005-06-17 nr 657. – <http://www.lovdata.no/cgi-wift/ldles?doc=/sf/sf/sf-20050617-0657.html>
- Helander, Kaisa Rautio 2001: Samiske og norske kommunenavn i Norge – dobbeltnavn eller tospråklige navn? – Namn i en föränderlig värld. Rapport från den tolfte nordiska namnforskarkongressen. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland. Helsingfors. 246–259.
- Helander, Kaisa Rautio 2008: Namat dan nammii. Sámi báikenamaid dáruiduhttin Várjjaga guovllus Norgga uniovdnaáiggi loahpas. Dieđut 1, 2008. Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla.
- Helander, Kaisa Rautio 2009a: Sámi báikenammadutkan – gielladiehtaga ja fágaidrasttideaddji bálgáid alde. – Sáhkavuoruin sáhkan. Dieđut 1, 2009. Sámi allaskuvla, Guovdageaidnu. 22–41.
- Helander, Kaisa Rautio 2009b: Toponymic Silence and Sámi Place Names during the Growth of the Norwegian Nation State. – Critical Toponymies. The Contested Politics of Place Naming. Eds Berg, Lawrence D. & Vuolteenaho, Jani. Ashgate, Surrey. 253–266.
- Helander, Kaisa Rautio 2009c: Renaming Indigenous Toponymy in Official Use in the Light of Contact Onomastic Theories. – Names in Multi-Lingual, Multi-Cultural and Multi-Ethnic Contact. Proceedings of the 23rd International Congress of Onomastic Sciences. Toronto, Canada. 492–500.
- Helander, Kaisa Rautio 2013a: The Power of Administration in the Official Recognition of Indigenous Place Names in the Nordic Countries. – Names: People, Places, Perceptions and Power. Multilingual Matters. Under publisering.
- Helander, Kaisa Rautio 2013b: Om samiske stedsnavn i Norge. – Med namn i famn. Namn i det fleirspråklege Noreg. Universitetet i Tromsø. Under publisering.
- Kommuneloven 1992: LOV 1992-09-25 nr 107: Lov om kommuner og fylkeskommuner (kommuneloven).

Kulturdep. 1984: Brev 9.7.1984 fra Det kongelige kultur- og vitenskapsdepartement til Statens vegvesen i Finnmark. (ref. 4369 Ku 84 OGU: MSL)

Sametingsmelding 2012: Sametingsmelding om samisk språk.<http://www.sametinget.no/Spraak/Sametingsmelding-om-samisk-spraak>

Sameloven 2008: LOV 1987-06-12 nr 56: Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven). Sist endret: LOV-2008-06-27-51

Sámi giellaláhka 2003: Nr 1086 Sámi giellaláhka. Adđojuvvon Helssegis juovlamánu 15 beaivve 2003. (= Samisk språklov i Finland)
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20031086>

SSR = Sentralt stedsnavnregister. <http://www.statkart.no/Kart/Kartdata/Stedsnavndata/>

Stadnamnlova 1990: LOV-1990-05-18-11: Lov om stadnamn. Sist endret: LOV-2005-06-17-90, LOV-2005-06-10-53.

Trafikkskilt 2012a: Trafikkskilt. Statens vegvesen. Tekniske bestemmelser og retningslinjer for anvendelse og utforming (Skiltnormal). Del 4A *Vegvisningsskilt: Planlegging og anvendelse*. Håndbok 050. Veg- og transportavdelingen, Vegdirektoratet. http://www.vegvesen.no/_attachment/69071/binary/637615

Trafikkskilt 2012b: Trafikkskilt. Statens vegvesen. Tekniske bestemmelser og retningslinjer for anvendelse og utforming (Skiltnormal). Del 1 *Fellesbestemmelser*. Håndbok 050. Veg- og transportavdelingen, Vegdirektoratet.http://www.vegvesen.no/_attachment/69062/binary/635049

Trafikkskilt 2012c: Trafikkskilt. Statens vegvesen. Tekniske bestemmelser og retningslinjer for anvendelse og utforming (Skiltnormal). Del 4B *Vegvisningsskilt: Detaljert utforming*. Håndbok 050. Veg- og transportavdelingen, Vegdirektoratet. http://www.vegvesen.no/_attachment/69066/binary/637616?fast_title=H%C3%A5ndbok+050+Trafikkskilt%2C+del+4B+%2822MB%29.pdf